

Valtiovarainministeriö

[VM kirjaamo](#)

Viite Lausuntopyyntö VM/155/03.01.00/2018

Asia: **Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain eräiden säännösten kumoamisesta**

Vammaisfoorumi ry on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä.

Yleistä

Vammaisfoorumi kiittää valtionvarainministeriötä mahdollisuudesta lausua digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain eräiden säännösten kumoamisesta koskevasta lakiesityksestä. Vammaisfoorumi katsoo, että lakiehdotus on lähtökohdiltaan hyvä ja kannatettava. Se toteuttaa hyvin saavutettavuusdirektiivin sekä edistää YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden täyttämistä Suomessa.

Sääntely asettaa soveltamisalaan kuuluvien verkkosivustojen elinkaaren hallinnalle yhtenäiset saavutettavuuden huomiointia koskevat vähimmäisvaatimukset, joiden toteutuminen tukee myös vaikeammin normitettavan helppokäyttöisyyden huomioimista verkkopalveluissa.

Saavutettavuusvaatimusten soveltamisalan laajentaminen vahvoihin sähköisiin tunnistuspalveluihin sekä yleisölle tarjottaviin sähköisiin finanssipalveluihin tukee merkittävästi yhdenvertaisuuden toteutumista vammaisille kansalaisille. Arjen kannalta keskeisten palveluiden saavutettavuusveloitteet on perusteltua sisällyttää nimenomaan digitaalisia palveluita koskevaan erityissäädökseen. Näin varmistetaan, että sähköisten palveluiden saavutettavuusvaatimukset ovat yhdenmukaiset palvelusta ja palveluntarjoajasta riippumatta. Tulevan esteettömyysdirektiivin (European Accessibility Act) sähköisille palveluille asettamat vaatimukset tulevat hyvin

todennäköisesti olemaan yhdenmukaiset saavutettavuusdirektiivin vaatimusten kanssa.

Pykäläkohtaiset huomiot

Lain 3 §:n 3 momentin 4 kohdassa mainittu 14 vuorokauden aikaikkunan tulisi olla 5-7 vuorokauden pituinen.

5 §: Julkista palvelua käyttävällä henkilöllä tulee olla mahdollisuus saada tietoa julkisista sähköisistä palveluista muutenkin kuin palvelun sisällä tai sieltä löytyvän yhteystiedon kautta. Tällaisten palveluiden tulee olla käytettävissä myös muulla tavalla kuin sähköisesti joka puolella maata, jos henkilö ei esimerkiksi vamman vuoksi voi tai osaa käyttää sähköistä palvelua. Yhteystiedon korvaavaan palveluun on löydyttävä helposti. Muuten esimerkiksi kehitysvammaisilla henkilöillä ja kasvavalla vanhusväestöllä on tulevaisuudessa yhä suurempia haasteita käyttää julkisia palveluita ja siten osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnassa. Pykälätasolla tulee tuoda selkeästi esille tämä, että muitakin palvelun käyttötapoja tulee olla ilman kohtuutonta vaivaa käytettävissä.

6 §: On hyvä, että pykälän mukaan sähköinen tunnistautuminen vaaditaan vain, kun se on tarpeen. Oikeus käyttää avustajaa palvelun tunnistautumiseen ja palvelun käyttämiseen tulee kuitenkin vielä vahvistaa ja täsmentää pykälätasolla.

7 §: Myönteistä on se, että lain perusteluissa mainitaan selkokieli, ja sitä kehoitetaan joissain tapauksissa käyttämään. Selkokieltä ei mainita itse lakitekstissä, mikä on vammaissopimuksenkin täytäntöönpanon näkökulmasta puute.

Ongelma on erityisesti se, että vaikka sisältöjen kielen ymmärrettävyys mainitaan lain perusteluissa, sen arvioimiseen ei ole työkaluja. EU:n direktiivi viittaa arviointikriteeristöön (WCAG 2.0), joka ei anna tähän välineitä. WCAG 2.0-kriteeristön kohta 3.1. eli "Tee tekstisisällöstä luettavaa ja ymmärrettävää" on tässä olennainen, eli se, mihin voidaan viitata ja minkä avulla palvelun saavutettavuus arvioidaan. Tämä kriteeristö tarkoittaa ymmärrettävyydellä aivan jotain muuta kuin hyvää yleiskieltä tai selkokieltä. Sillä tarkoitetaan vaatimusta tekemään sisällön niin, että ruudunlukuohjelma osaa ääntää sen oikealla kielellä.

Lakiehdotuksen perusteluissa sanotaan s. 53: "Ymmärrettävyys tarkoittaa, että tietojen ja käyttöliittymän toiminnan on oltava käyttäjien kannalta katsottuna käsitettäviä. Käytännössä tämä tarkoittaa selkeän ja hyvän yleiskielen ja tietyissä tapauksissa myös selkokielen käyttämistä sekä

erilaisten sisältöä kuvaavien kuvien, grafiikan tai video- tai ääniaineistojen käyttöä verkkosivuston tai mobiilisovelluksen sisällön esittämiseen. Tämä ansiokas muotoilu olisi Vammaisfoorumin mielestä saanut näkyä laajemminkin itse lakitekstissä. Siksi Vammaisfoorumi ehdottaa, että 7§ lisätään maininta selkokielen käytöstä, jotta kaikille kansalaisille tarkoitetut, kaikkein olennaisimmat julkisen hallinnon palvelut ja niiden käytön ohjeistukset tuotettaisiin selkokielistä.

Positiivista on, että artiklassa mainitaan helppokäyttöisyys, Perusteluissa (s.46): "... viranomaisen tulisi tehdä käytettävyyssarviointit tai -testit ennen uuden digitaalisen palvelun käyttöönottoa... Palvelun helppokäyttöisyydellä tarkoitettaisiin laissa "digitaalisen palvelun käyttöön liittyvien käytettävyyksivaatimusten huomioonottamista". Epäselväksi jää, mihin noilla käytettävyyksivaatimuksilla viitataan ja miten helppokäyttöisyys käytännössä varmistetaan.

Palveluntarjoajan on ehdotuksen mukaan varmistettava digitaalisten palvelujen sisältöjen havaittavuus ja ymmärrettävyys, käyttöliittymien sekä navigoinnin hallittavuus ja toimintavarmuus. Selkeästi parhaiten havaittavuutta ja ymmärrettävyyttä kuulovammaisilla käyttäjillä tukee mediasisällön tekstitys. Tämä koskettaa sekä suoratoistona että tallenteelle siirrettyjä tekstityselementtejä.

Suoran aikasidonnaisen mediasisällön tekstittäminen tulisi sisältyä soveltamisalueeseen. Saavutettavuusdirektiivin ja lakiehdotuksen perusteluissa tuodaan suunnittelun periaatteina muun muassa havaittavuus ja ymmärrettävyys. Kuulovammaisten käyttäjien näkökulmasta em. sisältö on välttämätöntä sananvapauden ja tiedonsaannin oikeuksien perusteella. Suorana verkkolähetettyä mediasisältöä lähetetään jo tälläkin hetkellä valtioneuvoston, eduskunnan tai muiden viranomaisten verkkosivuilla. Mediasisällön tekstittämisen voi toteuttaa suoratoistona pikakirjoituksen kaltaisella kirjoitustulkkauksella.

8 §: Laissa tai vähintään perusteluissa tulee asettaa joku aikaraja sille, kuinka kauan palveluntuottaja voi vedota kohtuuttomaan rasitteeseen. Hyvää on joka tapauksessa se, että saavutettavuusarviointi on tehtävä ennakolta. 2 momentissa olisi nähdäksemme aiheellista puhua vammaisten ihmisten tarpeista käyttää paitsi digitaalista palvelua niin myös sen sisältöä ("...erityisesti vammaisten ihmisten tarpeet käyttää kyseistä digitaalista palvelua ja sen sisältöä sekä..."). Tulee huomioida myös se, että vammaiset ihmiset ovat yksilöitä ja heidän yksilölliset tarpeensa vaihtelevat siinä kuin muidenkin ihmisten.

12 ja 13 §:t: Laissa tulee viitata ja velvoittaa selkeästi kerrottavan asiakkaalle, miten asiakkaan oikeudesta tarkistaa omat tietonsa saavutettavalla tavalla säädetään tarkemmin tietosuojalainsäädännössä.

4 luku: Saavutettavuusvaatimusten valvonta ja oikeussuoja

Saavutettavuusvaatimuksiin liittyvien standardien tai niiden osien kääntäminen kansallisille kielille on perusteltua osoittaa viranomaisen tehtäväksi. Siten turvataan viranomaisen tosiasiallinen mahdollisuus osallistua saavutettavuuden standardien kehittämiseen, joiden kautta lainsäädäntö saa sisällöllisen merkityksensä; standardien kautta saavutettavuus muotoutuu.

Siirtymäaikojen yhtenäistäminen mobiilisovellusten osalta

Direktiivin minimivaatimus on, että sitä sovelletaan mobiilisovelluksiin 23.6.2021 alkaen. Soveltamisalaan kuuluvia mobiilisovelluksia on toistaiseksi melko vähän. Mobiilisovellukset tulisivat saavutettavuusvaatimusten piiriin samanaikaisesti kuin ennen 23.9.2018 julkaistut sivustot eli käytännössä 23.9.2020. Muutos yksinkertaistaisi siirtymäsäännöstä ja vauhdittaisi myös mobiilisovellusten saavutettavuuden kehittämistä Suomessa.

Viranomaisille asetetaan velvoite laatia digitaalisten palvelujen oma saavutettavuussuunnitelma YK:n vammaissopimuksen artiklan 2 (Määritelmät) kaikille sopivan suunnittelun mukaisesti, joka estää mahdolliset ongelmatilanteet. Nämä voivat liittyä tekstitettäviin sisältöihin, esimerkiksi kuinka määritellään suorat aikasidonnaiset medialähetykset sekä aikasidonnaisen median velvoitettavuus ja suhde tekstitykseen. Saavutettavuussuunnitelmalla vältetään riski, että 1-14 päivän sisällä siirretty alun perin suora mediasisältö ei katoa 14 vuorokauden jälkeen siirtyessä tallenteelle, vaan julkaisijan täytyy tekstittää mediasisältö.

Laaditaan kansallinen poikkitieteellinen suomen- ja ruotsin kieleen pohjautuva puheentunnistustekniikan tutkimus- ja kehittämisohjelma, jolla varmistetaan jatkossa kaikkien suorana lähetettävien aikasidonnaisten mediasisältöjen tekstittäminen.

Vammaisfoorumi korostaa vammaisyleissopimuksen 4. artiklan 3 kohdan velvoitetta laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä ja politiikkoja, joilla yleissopimusta pannaan täytäntöön, tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset heitä edustavien järjestöjen kautta.

Helsingissä 28.2.2018

VAMMAISFOORUMI RY

Sari Laiho
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri

Lisätietoja: pääsihteeri Pirkko Mahlamäki, pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi,
puh. 044 567 9077.